

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

LORL./ riksåklagaren ang. rån

(Svea hovrätts dom den 14 juni 2024 i mål B 5880-24).

Riksåklagaren har förelagts att skyndsamt svara skriftligen på överklagandet. Svaret ska särskilt avse frågan om rubricering.

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och avstyrker prövningstillstånd.

Bakgrund

LORL har dömts för rån. Påföljden har bestämts till slutet ungdomsvård om fyra månader.

Enligt det åtal som ligger till grund för hovrättens dom har LORL tillsammans och i samförstånd med två andra personer fråntvingat OS hans jacka och mössa genom att dra honom ner för en trappa, tränga upp honom mot en vägg och hota honom med våld. Det hände den 10 februari 2024 på Pendeltågstation, Östertälje, Stockholms län. Hoten innebar eller framstod för OS som trängande fara. Gärningen innebar skada för OS och vinning för de tre gärningsmännen.

Överklagandet till Högsta domstolen

LORL yrkar att åtalet ska ogillas eller, i andra hand, att gärningen ska bedömas som mindre allvarlig.

Han gör gällande att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar hur gärningen ska rubriceras.

Grunderna för min inställning

Enligt 8 kap. 5 § första stycket brottsbalken ska den som med våld på person eller med hot som innebär eller för den hotade framstår som trängande fara,

1. begår stöld, [...]

dömas för rån till fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sex år.

Enligt fjärde stycket samma paragraf ska, om en gärning som avses i första – tredje styckena med hänsyn till våldet, hotet eller omständigheterna i övrigt är

av mindre allvarlig art, dock inte dömas för rån utan för annat brott som gärningen innefattar.

År 1975 infördes det som nu utgör fjärde stycket, varigenom fall som skulle vara rån enligt första–tredje styckena men är av mindre allvarlig art undantogs. Avgörande är en helhetsbedömning enligt vilken förfarandet med hänsyn till våldet, hotet eller omständigheterna i övrigt är av mindre allvarlig art.

Som exempel kan nämnas fall där inslaget av våld varit relativt obetydligt eller fall där hotet saknat all reell innebörd eller skett med relativt ofarliga hjälpmedel (NJA II 1975 s. 726 f.). Både gärningsmannen och offret har kanske varit berusade och gärningen har föregåtts av viss vänskaplig samvaro dem emellan.

I rättsfallet NJA 2008 s. 900 hade en person i ett varuhus tillgripit två dvd-filmer till ett sammanlagt värde av 118 kronor och med våld satt sig till motvärn när en butikskontrollant ingripit. Högsta domstolens majoritet uttalade bl.a. följande.

Huruvida förfarandet är av mindre allvarlig art skall enligt bestämmelsen bedömas med hänsyn till våldet, hotet och omständigheterna i övrigt. I lagtexten framhävs alltså våldet och hotet. Av förarbetena (prop. 1975/76:42 s. 25 f. och s. 70 ff.) framgår också att bestämmelsen är avsedd att tillämpas i första hand när våldet har varit lindrigt eller när hotet inte har varit allvarligt menat. Bland övriga omständigheter nämns det ekonomiska värde som det är fråga om, i synnerhet om brottet har förövats med lindrigt våld eller genom hot som inte har varit allvarligt menat.

Rättsfallet NJA 1976 s. 689 gällde ett fall liknande det förevarande. Det tillgripnas värde var inte högre än att tillgreppet i och för sig kunnat bedömas som snatteri. Gärningsmannen tilldelade en butikschef ett knytnävsslag i ansiktet och en kassörska en knuff i bröstet. Som försvärande omständighet antecknade HD att tillgreppet varit planerat på förhand och inte dikterats av någon stundens ingivelse. HD uttalade att handlingssättet vid en samlad bedömning framstod som ett allvarligt brott men fann med hänsyn till våldets jämförelsevis lindriga art och de tillgripna varornas tämligen begränsade värde att gärningsmannens förfarande fick anses vara av mindre allvarlig art än de brott för vilka den stränga straffskalan för rån var avsedd och dömde honom för misshandel och snatteri.

M.F. har tillgripit två DVD-skivor som har ett så lågt värde att det talar emot att handlandet bedöms som rån. Till detta kommer att tillgreppet framstår som en impulshandling. Emellertid har han utsatt F.D. för ett relativt omfattande våld. Han har tilldelat denne minst fem eller sex knytnävsslag som har träffat på flera ställen i ansiktet, på hjässan och på ena handen och förorsakat dokumenterade skador. Dessutom har han knäat F.D. i bröstet. Med hänsyn

till våldets omfattning kan M.F:s handlande inte anses vara av mindre allvarlig art. Han skall alltså dömas för rån.

Min bedömning

Hovrätten har i fråga om brottets rubricering uttalat följande.

Beträffande brottsrubriceringen anser hovrätten att situationen framstår som påfallande hotfull, och att gärningspersonerna måste ha varit införstådda med att målsäganden uppfattade våldshotet som överhängande. Även om det våld som faktiskt utövades var mycket lindrigt och några uttryckliga hot inte uttalats, står det alltså enligt hovrättens uppfattning helt klart att det rört sig om ett sådant hot som omfattas av rånbestämmelsen. Samtliga gärningspersoner ska därmed dömas för rån.

Jag instämmer i hovrättens bedömning och med följande tillägg. Det måste anses utrett att gärningen planerats i förväg och att gärningspersonerna i syfte att råna målsäganden maskerat sig. Även om våldet varit lindrigt och händelseförloppet kortvarigt har målsäganden sent på natten överfallits av två för honom okända och maskerade gärningsmän som med tvång dragit honom ner för en trappa och in i en enslig gångtunnel där de tryckt upp honom mot en vägg och under hotfulla former mitt i vintern frångått honom hans jacka och mössa. Det är min uppfattning att den gärning målsäganden utsatts för innefattar ett flertal försvårande omständigheter och således inte kan anses mindre allvarlig. Hovrättens domslut ska därför fastställas.

Prövningstillstånd m.m.

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvillan förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

För prejudikatdispens krävs att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

Jag har inför avgivandet av svarsskrivelsen inhämtat synpunkter från Åklagarmyndighetens Utvecklingscentrum (UC). Enligt UC är hovrättspraxis enhetlig och UC får sällan eller aldrig frågor från åklagare om rubricering av rån. Det är UCs uppfattning (vilken jag instämmer i) att här aktuell gärning har ett mycket högt straffvärde även om den inte skulle rubriceras som rån, vilket medför att målet inte innehåller någon ur prejudikatsynpunkt intressant gränsdragningsfråga.

Högsta domstolen har i NJA 2008 s. 900 uttalat sig angående den prövning som ska göras i fråga om ett rån är mindre allvarligt. Även om straffet för rån har skärpts i tiden därefter har rekvisiten inte ändrats.

Jag vill också framhålla att här aktuell gärning inte utgör ett sådant typfall av rån som lämpar sig för en prövning i Högsta domstolen. Jag kan därvid konstatera att den gärningsbeskrivning som ligger till grund för åtalet förutom grov stöld innefattar såväl olaga tvång som olaga hot. För det fall prövningstillstånd meddelas har jag för avsikt att justera åtalet. Vidare är det bara en av tre gärningspersoner som överklagat domen. Det är således min uppfattning att målet inte lämpar sig för en prövning i Högsta domstolen.

Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bevisuppgift m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och med mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall prövningstillstånd meddelas.

Katarina Johansson Welin

My Hedström

Kopia till

Utvecklingscentrum

Södra åklagarkammaren i Stockholm (AM-127491-23)